

1
Rotterdam Augustus 1970.

Voor dat ik ging onderduiken was ik werkzaam bij Linse & van der Waal. 's Avonds ging ik op school op de academie van beeldende kunsten. Om aan tekenmateriaal te komen moest je lid worden van de cultuurkamer. Dit heb ik geweigerd. Demonstratief heb ik de kaart hiervoor in de studio van Linse & van der Waal kapot gescheurd. In Juli 1943 moest ik naar de Arbeidsdienst. Na overleg met Ds R. Schippers ben ik samen met Koos Bonneberg op 19 Juli 1943 ondergedoken bij de fam. J. Andros aan de Leedijk in Ferwerd. Met thuis en mijn meisje Riet Jager had ik nog wel schriftelijke contact. Met de kerstdagen 1943 is Riet nog weer in loeren. Ook mijn vriend Anton Krabbendam en Tini Jager zijn toen op bezoek geweest. In Januari 1944 ben ik samen met de boer en zoon Jocke tijdens een razzia gearresteerd. Voor die tijd was er een Engels vliegtuig neergeschoten. Jocke had uit dat vliegtuig een bord kanon en wat radio apparatuur en munitie mee genomen. Een deel daarvan had hij in sloot gepropt de rest opgeborgen in een schuifplaats in de hoekberf. Toen ik werd gearresteerd lag ik ook in die schuifplaats. Ik werd eruit gehaald door een Duitsers. Toch was er ook een Fries bij na de oorlog hoorde ik dat dit een zekere Prima was uit Marum, die was

daar fietsenmaker. Hij zou zo vertelde men later alles
 verraden hebben. In de duitse legerwagen zat ik gebocid
 aan Toke vast. Toen ze ons bociede werden we samen-
 gebocid in communistische kameradschap zo zielden
 die duiters. In de legerauto zaten et verschillende mensen
 Ein ervan was een zekere Mr. Kalverda van hem kreeg ik een
 papieren rijksdaalder. Dat zou de pas komen in de gevangenis
 zo zci hij. We werden toen eerst weg gebracht naar
 St. Anna Parochie. Daar werden wij in de nacht in de
 cel gestopt. Gelukkig was een van die duiters door ze
 menselijke om onze Land boeien wat losser te maken.

Door het steeds bewegen waren die steeds vaster gaan
 zitten. Vandaar werden we de andere dag daar gebracht
 naar Het Scholtenshuis in de stad Groningen. Daar werden
 we gestopen en beledigd. Er werden nog geen verhoren
 afgenomen. (In de leger auto van Ferwerd naar Sint Anna
 Parochie had ik met Toke afgesproken dat wij de schuld
 op ons zonden nemen en dat Heit herjeus iets vanaf
 witt.). Van het Scholtenshuis werden we naar het Huis
 van Bewaring in Groningen gebracht. Daar werd ik
 geplaatst in een gemeenschapsceel die bedoeld was voor
 vier personen wij verbleven er in met acht man.

Toke en Heit werden in andere cellen geplaatst daar
 had ik geen contact mee. In Groningen heb ik diverse
 andere mede gebedelieerden leren kennen. o.a. Mr. Floving
 Herman Lichtenberg uit Aalten en Dick Beunstra. Mr. Kijzel
 en nog andere. Vooral Dick Beunstra heeft veel voor mij
 betekend hij was een echte vriend voor mij. Heeft ook,

na zijn vrijlating contact opgenomen met mijn moeder
 en verzocht dat ik weer eigen kleding kreeg.
 In het H.v.B. Gromingen ben ik verhoord door een zekere
 Keyer. Een rotvent, later is hij doodgeschoten in bedum.
 Toen werd de zaak overgenomen door een duitser een zekere
 Knor. Tijdens die verhoren ging het erover om of ik
 contacten had met de illigaliteit. Waar mijn distributie-
 boomen vandaan kwamen enz. Niets daarvan zijn ze te
 weten gekomen. Alhoewel ik toch contact had met
 Dr. R. Schippers, ook eenmaal in Friesland. Mijn bonnen
 kreeg ik via de heer Vaartias. Na verloop van tijd zijn
 we overgebracht naar i-Hertogenbosch daar werden wij
 alle drie ter dood veroordeeld. Na die veroordeling
 werden we overgebracht naar Utrecht Ganzestraat.
 Heit zat toen bij mij met nog zes anderen in een
 gemeenschapscel. Op een avond werd aan Heit mee-
 gedeeld dat Jocke op transport was gesteld naar
 Duitsland. De andere dag werd hij in vrijheid gesteld.
 Die zelfde dag nog mocht ik bij een duitser komen die
 mij vertelde dat het doodvonnis was veranderd in
 vijftien jaar tuchthuisstraf. In Utrecht is mijn moeder,
 Riet en mijn zus Alice nog op bezoek geweest. Als spoedig
 werd ik overgebracht naar het Wolvenplein ook in
 Utrecht daar werd ik heel geknipt en getreiterd. Vandaar
 per trein op transport naar Kleef. Dat werd heel anders
 daar zat je met zes man in een één mans cel. Daar heb
 ik een spiritistische scene mee gemaakt. Op een bord
 voor de verduistering had één van de celgenoten in een

vaak een alfabet en cijfers geplaatst. In het midden
 werd een schoensekaneel dezerlĳe plejd, daar moesten wij
 onze wijsvinger opleffen. Door aanwĳzing van diverse letters
 werden rinnen gemaakt. Aanvankelĳk geloofden wij na-
 laurbĳe hier niets van. Maar het heeft op mij toch een
 slechte invloed gehad. Van Kleef werden we naar Kenden
 gebracht, met heel veel mensen werden we in een soort
 bunker bij elkaar geperst op en over elkaar. Vandaar werden
 we naar Rheinbach gebracht. Ook daar was het al gauw
 niet meer mogelijk om te blijven. Want de geallieerden
 rukten steeds verder op er waren bombardementen
 en luchtvervalten. Al spoedig werden we overgeplaatst naar
 een gevangenis in Kassel. Kassel was een knooppunt van
 spoorwegen ook daar werden we al na enkele weken
 overgeplaatst. Het was steeds lucht alarm op de muur
 en de dreifangpoort waren al bommen gevallen. Mer in
 Kassel probeerde men mij te beproven om naar het front
 te gaan. Ik leeld my van de domme en begreep e.g.
 niets. Van Kassel werden we in vreemden geperst en door-
 gestuurd naar Wolheim. Dat plaatje lag in de driehoek
 Dresden, Leipzig, Chemnitz. Daar heb ik gezeten samen
 met Theo van Rier, Victor Piquenur, een haagse stratenmaker.
 Op een avond werd omi weer mee gedeeld dat we de andere
 dag op transport moesten. Nog diezelfde nacht zĳn we
 door de Russen bevrijd. Wij sluipen op een zolder, daar
 een rook rafen we de lichtjes van de Russische droefen
 te naar om toe komen. De Russen lieten iedereen vrij
 politieke en gewone gevangenen.

Door voortdurende optredens van enkele ex gevangenen
o.a. Theo van Lier heb ik zo mijn eigen kleeding en papieren
de postken gekregen.

Deze zelfde groep mensen wist door onderhandeling met de
Russen jekaan te krijgen dat we afgehaald werden door
Amerikanen. We werden toen met legerwagens wegevoerd
naar Eisenach. In Waldheim had ik met Theo van Lier
afgesproken dat hij Viktor Piqueur en ik Jozef Huitman
naar huis zou brengen. Met de berijding leerde ik Jozef
Huitman kennen die was te werk gesteld in een kopermijn.
Hij was in een slechte lichamelijke en geestelijke conditie.
Van Eisenach zijn we per trein naar Straatsburg gegaan,
hier zijn alle Fransen van ons weg. Vandaar naar
Luxemburg daar zijn we geestelijk onthald. Van de stad
Luxemburg per trein naar Maastricht. In Maastricht
zijn we gekend en geselecteerd. Jozef Huitman mocht
niet verder met mij mee, er werd geconstateerd dat
hij T.B.C. had boven dien was hij geestelijk niet in orde.
Later heb ik hem nog opgezocht in Zou en Schied in
Amersfoort.

Van Maastricht zijn wij overgebracht naar het kamp
in Amersfoort, daarna naar Rotterdam.

